

Fascinerande "Fortet" vid Vårgård i Landeryd

Författare: Joakim Johansson

De spektakulära terrasserna vid Stångån var "militära hemligheter" och lika gåtfulla då som nu.

Flera gånger hade jag fått frågan om ett par husgrunder nedanför Vårgård, Hackefors. Jag bemötte då frågan med samma enkla svar som jag själv hört medlemmen i Landeryds hembygdsförening och Hackeforsbon Ragnar Berglund (1913–2003) säga en gång på 90-talet när någon frågade honom om grunderna; - *"Det är bara efter en sommarstuga"*.

Jag hade själv aldrig varit på platsen och sett dessa grunder. Vårgård som under många år var ett behandlingshem blev i början av 2000-talet bebyggt med villor och den gamla huvudbyggnaden blev återigen privatbostad. Efter att gångvägen nedanför Vårgård byggts 2010 tog jag en promenad där, men jag hade ingen tanke på dessa grunder. Strax väster om villorna vid Vårgård mötte jag några betongfundament och som sann historienörd stannade jag till för att fundera på vad det kunde vara. Jag märkte även att en lång bit av strandkanten var stensatt. När jag sedan vände blicken uppåt mot skogsbacken upptäckte jag det som så många funderat över. Imponerande trappor och gjutna terrasser täckta av mossor vid berget. Det är en märklig känsla som infinner sig vid denna plats. En gång en plats erövrad av människan med sin byggkonst, nu en plats som naturen återtagit.

Fascinerande fortet vid Vårgård i Landeryd, Joakim Johansson, Landeryds hembygdsförening, 2018

Ganska snart förstod jag att detta måste vara de grunder som jag dittills bara viftat bort som sommarstuge-terrasser. Kringboende barn och ungdomar kallade på 1980-90-talen platsen för "Fortet". Sett nerifrån tornar hela detta komplex upp sig som ett fort.

(Bild 1) Vårgård vid Hackefors. Foto: Joakim Johansson, 2011

(Bild 2) sommarstugeterrasser vid Vårgård. Foto: Joakim Johansson, 2011

*(Bild 3) sommarstuge-
terrasser vid Vårgård.
Foto: Joakim Johansson,
2011*

*(Bild 4) sommarstuge-
terrasser vid Vårgård.
Foto: Joakim Johansson,
2011*

*(Bild 5) sommarstuge-
terrasser vid Vårgård.
Foto: Joakim Johansson,
2011*

(Bild 6) sommarstugeterrasser vid Vårgård. Foto: Joakim Johansson, 2011

(Bild 7) sommarstugeterrasser vid Vårgård. Foto: Joakim Johansson, 2011

Efter att jag, imponerad av omfattningen, klivit omkring bland de övervuxna stensatta gångarna, och mossbeklädda trapporna så begav jag mig hem för att söka mer information via kartor och fastighetsförteckningar.

(Bild 8) Flygfoto över Vårgård 1931 med Hjulsbrovägen (idag Uvebergsvägen) i nederkant. På kanalen syns motorlastfartyget REX av Linköping. Sommarstugetomterna fanns ännu inte vid fototillfället, men skulle komma att anläggas bland granarna i bildens vänstra övre hörn. (Landeryds hembygdsförening)

Den västra gränsen för området Vårgård är även gränsen mellan Landeryd och Vårdsberg socknar. Marken på västra sidan, Vårdsbergssidan, tillhörde gården Åby som ligger nära Spångerumsbron (byggd 2000), ett stycke åt nordväst. Vid den aktuella platsen avstyckades så sent som 1935 två långsträckta tomter där den östra fick beteckningen Åby 4⁶ och den västra Åby 4⁷.

(Bild 9) De två långsmala avstyckade sommarstugetomterna syns till vänster om Vårgård. Del av ekonomiska kartan (8F4i) 1947

År 1935 byggde tygverkmästare Nils Lindberg (1902–1972) med hustrun Ingrid (1899–1983) en sommarstuga med namnet Berglid på den västra tomten (4⁷). Samma år byggde brodern färghandlare Harry Lindberg (1899–1987) med hustrun Elin (1912–2007) en stuga med namnet Åhamra på den östra tomten (4⁶). I 1962 års telefonkatalog står färghandlare H. Lindberg som boende på Nygatan 38 med sommarbostad Hackefors telefon 59032. Jag minns nu i efterhand att när jag runt 1997 intervjuade Joseph Samuelsson (1919–2010), tidigare bosatt i Hjulsbro, så berättade han att han 1935 var med och byggde en sommarstuga nedanför Hackefors. Undertecknads farfar Georg Johansson (1904–1988) i Dockulla kom roendes med en eka som han byggt och sålt till de som skulle ha sommarstugorna. Då erbjöd Georg ett jobb till Joseph på båtvarvet vid Dockulla, och så blev det att Joseph började där. Nu i efterhand ångrar jag att jag inte frågade mer, men då visste jag ju inte om dessa grunders omfattning. Jag har för mig att Joseph var släkt med Lindbergs på något sätt och en sökning i folkbokföringen visar att Josefs far var kusin till bröderna Lindberg.

(Bild 10) Berglid på västra tomten. Bild ur boken "Sveriges bebyggelse - Östergötland" del III, 1950.

Bild 5. Åby 47, Berglid, Hackefors: 600 m. fr. jvst. 3.005 kvm. Tax. 3.000 (1.000, 2.000). Förvärvad 1935. Trä, 1935, 1 rum, 1 kök. El. — Tygverkmäst. Nils o. Ingrid Lindberg, Linköping.

(Bild 11) Text ur boken "Sveriges bebyggelse - Östergötland" del III, 1950.

(Bild 12) Åhamra på östra tomten. Bild ur "Sveriges bebyggelse - Östergötland" del III, 1950.

Bild 4. Åby 46, Åhamra, Hackefors: 600 meter från järnvägsstation. Areal: 3.005 kvm. Taxeringsvärde 3.000 kronor, därav mark 1.000, byggnad 2.000. Förvärvad 1935. Fastigheten av trä, uppförd 1935, innehållande 2 rum, 1 kök, källare. Bekväml.: El. Gäststuga av trä, uppförd 1939, innehållande 1 rum, 1 kök, 1 hall. Bekväml.: El. — Färghandlare Harry och Elin Lindberg, Linköping.

(Bild 13) Text ur boken "Sveriges bebyggelse - Östergötland" del III, 1950.

Efter att ha skrivit om dessa tomter i hembygdsföreningens medlemsblad 2011 så hjälpte minnesgoda medlemmar till med uppgifter om sommarstugorna.

Rolf Åbom (1934–2017) vars föräldrar byggde en sommarstuga 1941 norr om Vårgård, på Sommarvägen 3, berättade att det var mycket "hysch-hysch" om hela området nere vid ån. Bland annat var det militärer som hjälpte till att bygga. Rolf mindes att Nils Lindberg, som var en stor kraftig man, var militär och att hans stuga var röd. Lindberg använde militärerna till att bygga allt, även tillfartsvägen som gick ut till Vintervägen. Senare byggdes ytterligare en liten stuga alldeles intill tomtgränsen mot Vårgård, en brun med gula detaljer menade Rolf. Han var lite osäker men möjligtvis bodde en annan Lindberg som var fönsterputsare i den stugan. Stugorna fanns kvar till 1980-talet berättade Rolf och mindes att Harry Lindberg blev gammal och hade stugan kvar hela tiden.

En annan som minns stugorna är Jan-Åke Andersson som växte upp i Hackefors under 1950–60-talet. Hans far drev såg & hyvleri vid Granlund (Skonbergavägen 6) från 1947. Jan-Åke skriver så här:

"Lindbergs", som var det namn platsen gick under, var nog Hackerfors hemligaste ställe. Ut mot tillfartsvägen var det två stora och höga grindstolpar med en lika hög dubbelgrind med hänglås. En av stugorna var placerad alldeles i tomtgränsen ut mot tillfartsvägen ca 30m söder om grinden. Detta var som sagt ett stängt och hemligt område för oss ungar. Min morfar jobbade där som någon sorts gårdskarlar under ett par somrar på 50-talet och det blev för mig ett slags "sesam öppna dig" eftersom jag då kunde gå dit och träffa honom där. Det var också första gången som jag kunde se dessa terrasser och trappor och jag kanske t.o.m var en av de få i samhället som fick se detta för jag tror i alla fall att familjen Lindberg var anonym för alla i Hackefors. En av Lindbergarna hade jag dock kontakt med i slutet av 50- talet. Jag sålde stockholmstidningen på söndagsförmiddagarna och bl.a till den "Lindbergare" som då hade stugan på tomtgränsen. Han kan väl möjligen ha varit son till den som byggde området. Han var militär och åkte vespa och undrade vad jag skulle göra med alla pengar jag tjänade på tidningsförsäljningen, jag svarade att jag sparade till en "moppe". Han ökade då på stående fot dricksen till 1 kr men han då var delägare i min moppe och vill därför kunna låna den om hans vespa strejkade.

I folkbokföringen återfinns Karl Otto Verner Lindberg (1903–1971) som var fönsterputsare. Han var yngre bror till Harry och Nils. Militären som Jan-Åke minns kan möjligtvis vara en inryckt son till fönsterputsaren eftersom Harry och Nils inte hade några barn.

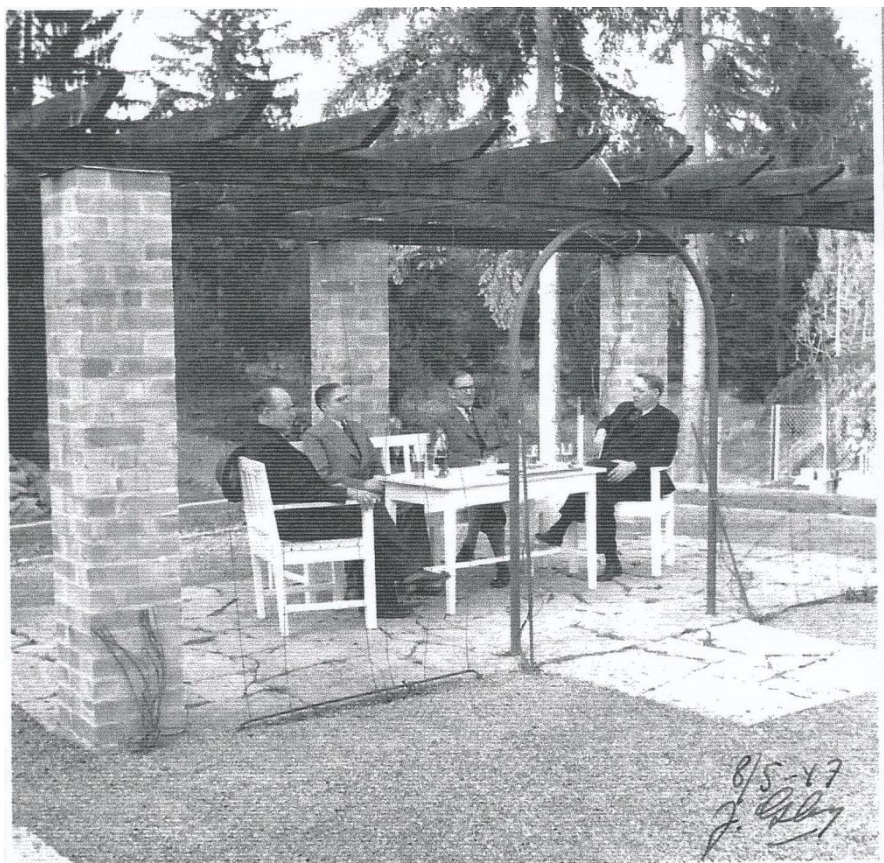
Hembygdsföreningsmedlemmen Olle Ohlsson som vuxit upp på järnvägsstationen i Hackefors, där hans far Erik Ohlsson var stationsföreståndare 1940 – 64, minns också stugorna. Olle hade också gått med Stockholmstidningen till Lindbergs på söndagarna. Han mindes att det först låg en mindre stuga där militären bodde, något längre ut mot branten låg en något större stuga där färghandlare Lindberg bodde. Han drev Wibergs färghandel på Storgatan i Linköping.

This is a topographic map of the Stångån area in Sweden. The map shows the Stångån river flowing through the landscape. Key features include:

- Water Bodies:** Stångån river, Uvebergsvägen, and a large yellow highlighted area in the upper left.
- Roads:** Vårgårdsvägen, Uvebergsvägen, and other local roads.
- Landmarks:** Vårgård Sjukhem (hospital), Vårgård, and Uveberg Fornborg.
- Topography:** Contour lines indicating elevation, with a peak of 2781 meters marked.
- Other Labels:** Hackefors, Sommarvägen, Vårvägen, and various other local names.

(Bild 14) Del av ekonomiska kartan (8F4i) 1980

På ekonomiska kartan 1980 är endast den östra stugan Åhamra markerad. På senare delen av 1980-talet fanns inga byggnader kvar enligt personer uppvuxna i området. Ute i världen fascinerar vi av antikens urgamla byggnadskonst. Men här har för inte alls så länge sedan, byggts imponerande tomter vilka haft sin glansperiod i knappt ett halvsekel. För att sedan rivas och lämna fundament och rester kvar som ett minne. Att stå i sådana här rester känns lite kusligt nära på något mystiskt sätt, i jämförelse med gamla antika eller flerhundraåriga rester. Det går nästan att höra skratten från barn som lekt bland trapporna, de vuxnas konversationer i en grupp utemöbler på en terrass ovanpå berget med den vackra vyn mot ån. Och det är väl just då, när det är så nära, som påminns man om att allt är förgängligt!

(Bild 15) Foto från trädgårdarna 8 maj 1947. (Privat foto, papperskopia, inlånad till Landeryds hembygdsförenings arkiv)

(Bild 16) Foto från trädgårdarna 8 maj 1947. (Privat foto, papperskopia, inlånad till Landeryds hembygdsförenings arkiv)